

Sociaal veiligheidsplan

('het brandpreventiemodel')

Inhoud

1. Inleiding	4
1.1 De missie/visie van basisschool Klaverblad	4
1.2 Vreedzaam als preventiekader	5
2. De grondwet: basisregels in de school	7
3. Van grondwet naar groepsregels, routines en groepsafspraken	7
3.1 Groepsregels	9
3.2 Routines	9
3.3 Groepsafspraken	9
4. Aanleren en handhaven van gedragsregels, routines en groepsafspraken	10
5. De veiligheidsmonitor	10
6. Ouders betrekken bij Vreedzaam en het veiligheidsbeleid	11
7. De klas en school: een gemeenschap	11
7.1 Investeren in de relatie met de leerlingen	11
7.2 Leerlingen worden mede verantwoordelijk	12
8. Groepsvergaderingen	12
9. Opstokers (onderdeel van onze grondwet)	12
10. Onzichtbare escalatieladder	13
10.1 Ingrijpen bij (voortduren van) ongewenst gedrag:	13
11. Zichtbare (formele) escalatieladder	14
11.1 Aandachtspunten bij en aannemelijke redenen voor een Time-out	15
12. Anti-pestprotocol	17
12.1 Wat is pesten?	17
12.2 Wat is online pesten?	18
12.3 Het waarom van pesten?	18
12.4 Het 5 sporenbeleid (schoolbreed)	19
12.5 Preventieve aanpak om pesten te voorkomen	19
12.6 De curatieve aanpak van pesten	21
12.7 Gesprek met betrokkenen in het geval van incidenteel pestgedrag	22
12.8 Oplossingsgerichte PestAanpak (OPA)	23
12.9 Procedure bij herhaald pestgedrag	24
12.10 Op staffbare feiten volgt aangifte	24
12.11 Anti-pest coördinator en vertrouwenspersoon:	25
12.12 Bronnen/referenties:	25

13. Schorsing en verwijdering26

Onderstaande bijlagen zijn beschikbaar in de online omgeving van de school: 26

Bronnen/referenties: 26

Versie april 2024

Dit Sociaal veiligheidsplan is tot stand gekomen dankzij bijdragen van het Pedagogisch leerteam Klaverblad, Fleur Runeman (onderwijsadviseur Het ABC, trainer Vreedzaam, psycholoog NIP / K&J en GZ-psycholoog) en het schoolteam Klaverblad.

1. Inleiding

1.1 De missie/visie van basisschool Klaverblad

Basisschool Klaverblad is een vreedzame school waar kinderen met verschillende achtergronden samen leren, spelen en opgroeien. Onze school vormt een oefenplaats voor de samenleving waarin leerlingen leren samenleven, samenwerken en respectvol omgaan met verschillen.

Wij willen dat ieder kind zich veilig voelt, gezien en gehoord wordt en zich optimaal kan ontwikkelen. Daarom bieden wij onderwijs waarin leerlingen de ruimte en begeleiding krijgen om hun basisvaardigheden sterk te ontwikkelen en te groeien in zelfstandigheid, zelfvertrouwen en verantwoordelijkheid.

Klaverblad is een inclusieve school waarin diversiteit wordt gezien als een kracht. Wij bieden onderwijs aan leerlingen met verschillende achtergronden, talenten en onderwijsbehoeften. Wij streven naar een leeromgeving waarin ieder kind kan deelnemen aan het onderwijs en zich kan ontwikkelen. Dit betekent dat wij ons onderwijs afstemmen op verschillen tussen leerlingen en waar nodig ondersteuning bieden, zodat alle kinderen gelijke kansen krijgen om zich te ontwikkelen.

Een veilige leeromgeving vormt de basis voor leren en ontwikkeling. Op Klaverblad zorgen wij voor een positief en voorspelbaar schoolklimaat waarin leerlingen zich veilig voelen en zichzelf kunnen zijn. Tegelijkertijd leren wij kinderen dat vrijheid samengaat met verantwoordelijkheid: gedrag is alleen acceptabel wanneer het welzijn van jezelf én van anderen niet schaadt. Wij leren leerlingen verantwoordelijkheid te nemen voor hun gedrag en rekening te houden met anderen. Respect, vertrouwen en duidelijke afspraken vormen de basis van ons pedagogisch handelen.

Binnen ons onderwijs ligt een sterke focus op de basisvaardigheden taal, rekenen en sociale vaardigheden. Deze vaardigheden vormen het fundament voor verdere ontwikkeling en schoolsucces. Wij werken doelgericht aan het versterken van deze vaardigheden door middel van effectieve instructie en een duidelijke opbouw van kennis en vaardigheden. De leerkracht speelt hierin een belangrijke rol als begeleider van het leerproces waarin de kinderen stapsgewijs naar zelfstandigheid worden begeleid. Daarbij maken wij onder andere gebruik van expliciete directe instructie (EDI), zodat leerlingen duidelijke uitleg krijgen, voldoende kunnen oefenen en gerichte feedback ontvangen.

Goed onderwijs vraagt om deskundige professionals. Leerkrachten op Klaverblad blijven zich ontwikkelen en werken samen aan het versterken van hun vakmanschap. Binnen ons team hechten wij veel waarde aan collegialiteit: er heerst een open professionele cultuur waarin we kennis delen, elkaar ondersteunen en samen reflecteren op ons onderwijs. Zo blijven wij werken aan de kwaliteit van ons onderwijs om aan te kunnen sluiten bij de onderwijsbehoeften van al onze leerlingen.

Naast aandacht voor de basisvaardigheden vinden wij de brede ontwikkeling van leerlingen belangrijk. De leerlingen krijgen les van een vakdocent bewegingsonderwijs, muziek en beeldende vorming. Door middel van culturele en educatieve activiteiten, zoals museumbezoeken, voorstellingen en excursies, verbreden wij de leefwereld van onze leerlingen en dragen wij bij aan hun ontwikkeling tot actieve en betrokken wereldburgers.

Ouders en verzorgers zien wij als belangrijke partners in de ontwikkeling van kinderen. Door open communicatie en samenwerking willen wij gezamenlijk bijdragen aan het welzijn en de ontwikkeling van onze leerlingen.

Daarnaast heeft Klaverblad de ambitie zich verder te ontwikkelen tot een Inclusief Kindcentrum (IKC), waarin onderwijs, voorschoolse voorzieningen en buitenschoolse opvang nauw samenwerken. Op deze manier willen wij een doorgaande ontwikkellijn realiseren, zodat kinderen zich vanaf jonge leeftijd in een vertrouwde omgeving kunnen ontwikkelen.

Samen bouwen wij aan een school waar leerlingen, ouders en medewerkers zich gezien en verbonden voelen. In een veilige en inclusieve omgeving werken wij aan goed onderwijs en brede ontwikkeling, zodat leerlingen met vertrouwen hun toekomst tegemoet kunnen gaan.

Klaverblad – samen leren, samen groeien, een leven lang leren.

1.2 Vreedzaam als preventiekader

Uitgangspunt voor het beleid inzake sociale veiligheid op onze school is het programma van Vreedzaam.

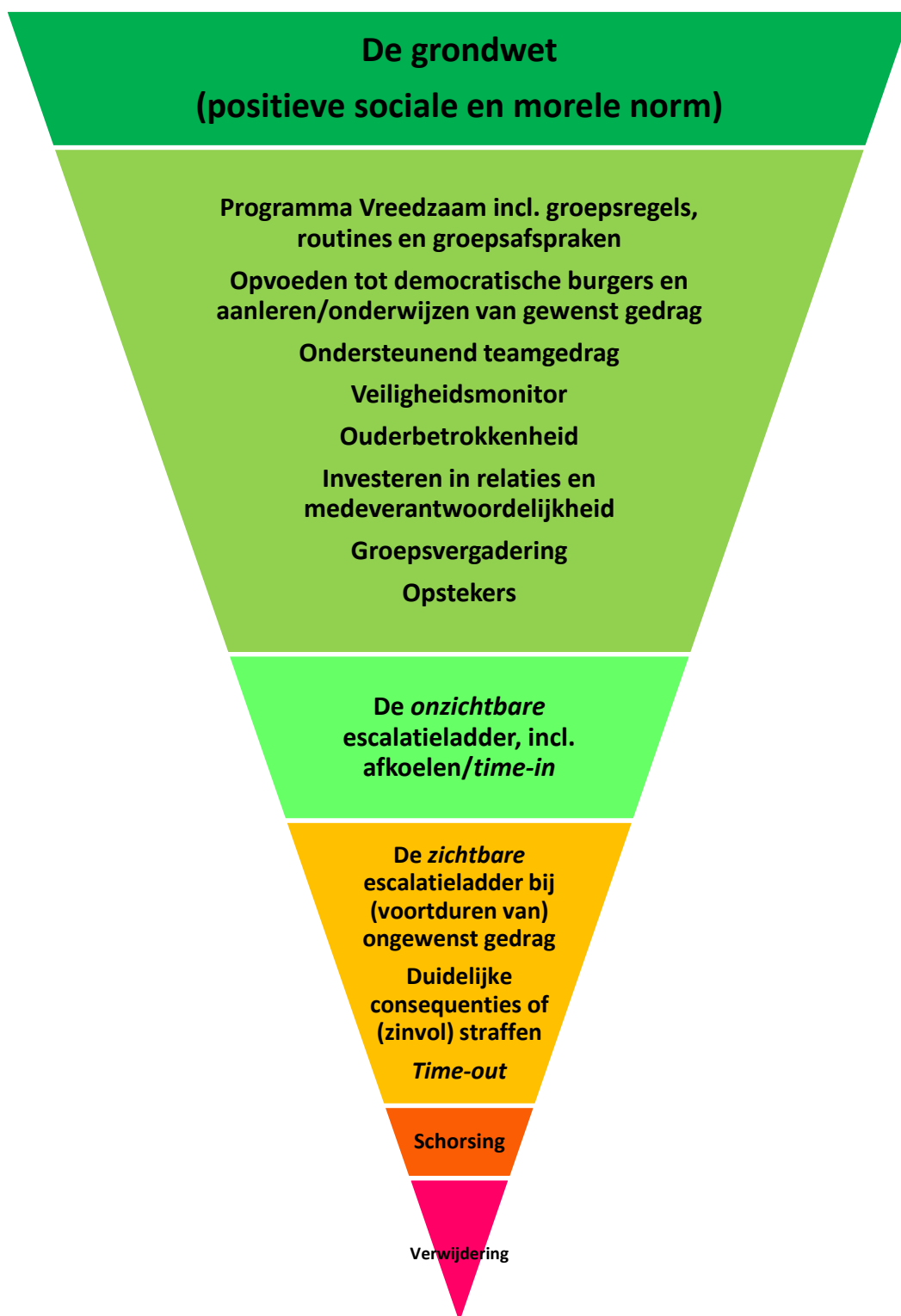
Vreedzaam is een programma voor sociale competentie en democratisch burgerschap. Het programma helpt onze school een gemeenschap te vormen waarin we leerlingen actief aanspreken op hun verantwoordelijkheid voor elkaar, hun omgeving, voor de schoolgemeenschap en de samenleving.

Met Vreedzaam besteden we aandacht aan basale sociaal-emotionele en burgerschapscompetenties die wenselijk zijn in een democratische samenleving, zoals je verplaatsen in een ander, op een democratische manier met elkaar beslissingen nemen, openstaan voor verschillen tussen mensen, constructief conflicten oplossen, omgangsvaardigheden en verantwoordelijkheid nemen voor de gemeenschap. Wij willen kinderen op onze school zich niet alleen optimaal laten ontwikkelen in de vakken, zoals taal en rekenen, maar wij willen ook een bijdrage leveren aan de sociale en maatschappelijke vorming van leerlingen. Dat het ook burgers worden die op hun beurt een bijdrage aan de samenleving zullen leveren. Met elke generatie vormen we immers opnieuw onze samenleving. Onze school dient ook een school te zijn waar álle kinderen zichzelf kunnen zijn en zich veilig en prettig voelen. Alleen dan kunnen ze leren.

We doen veel om sociale veiligheid te bevorderen en om ongewenst gedrag te voorkomen. Hierbij vinden wij de metafoor van 'het brandpreventiemodel' (Bennett, 2022) in tegenstelling tot 'het brandweermiddel' zeer passend. In het laatste model gaat men er – vaak onterecht - van uit dat een leraar net als de brandweer goed getraind en uitgerust is in het 'blussen van brandjes'. We willen met dit sociaal veiligheidsplan het aantal 'branden' beperken door er simpelweg voor te zorgen dat ze niet snel kunnen ontstaan en door een plan te maken voor wat we gaan doen als er toch brand uitbreekt.

In onderstaande piramide staat schematisch samengevat hoe we altijd eerst inzetten op preventie en wat we – indien nodig – doen bij (voortduren van) ongewenst gedrag. Van boven naar beneden in de piramide geven we daarna een toelichting.

2. De grondwet: basisregels in de school

Met het programma van Vreedzaam leggen we een fundament voor sociale competentie, democratisch burgerschap, sociale veiligheid en een sterk tegenwicht tegen ongewenst gedrag. Gedrag wordt voor een groot deel bepaald door de sociale norm in de omgeving. Leerlingen zijn gevoelig voor de vraag: 'Wat wordt er hier van mij verwacht?' Om positief gedrag van leerlingen aan te moedigen en te stimuleren dragen we daarom expliciet een positieve sociale en morele norm uit.

Ongewenst gedrag lijkt vaker voor te komen in een weinig gestructureerde omgeving en in een omgeving waar leerlingen onvoldoende voelen wat de sociale norm is. Duidelijke regels in de school en klas zijn daarom van belang.

Bij ons op school geldt de **grondwet Klaverblad**: een set **basisregels** die vervolgens wordt uitgewerkt in concrete verwachtingen ten aanzien van het bijbehorende gewenste gedrag. Deze regels komen voort uit onze missie/visie, kernwaarden van de school, kern van Vreedzaam en de acht democratische basiswaarden in Nederland.

Op Klaverblad...

- *hoort iedereen erbij.*
- *houden wij rekening met elkaar.*
- *zorgen wij voor elkaar en de omgeving.*
- *helpen we elkaar.*
- *lossen we conflicten vreedzaam op.*
- *doen wij wat we zeggen.*
- *geven we elkaar opstekers.*

Vreedzaam biedt hiervoor een expliciet pedagogisch kader. Met Vreedzaam streven we ernaar dat leerlingen:

- Op een democratische manier met elkaar beslissingen nemen;
- Constructief omgaan met conflicten;
- Verantwoordelijkheid nemen voor elkaar en voor de gemeenschap;
- Een open houding aannemen tegenover verschillen tussen mensen;
- Weten volgens welke principes onze democratische samenleving is ingericht;
- Een kritische houding ontwikkelen.

Deze doelen zijn terug te vinden in de thema's van de lesblokken van Vreedzaam, in positieve bewoordingen bevat:

- 1 We horen bij elkaar
- 2 We lossen conflicten zelf op
- 3 We hebben oor voor elkaar
- 4 We hebben hart voor elkaar
- 5 We dragen allemaal een steentje bij
- 6 We zijn allemaal anders

3. Van grondwet naar groepsregels, routines en groepsafspraken

In de eerste week van het nieuwe schooljaar wordt er schoolbreed expliciet stil gestaan bij onze grondwet. Deze regels zijn door het hele gebouw zichtbaar. Om kinderen duidelijk te maken om welk gedrag het gaat bij de basisregels demonstreren het team en kinderen gedrag dat bij de regels hoort. Zo wordt meteen aan het begin van het schooljaar de trend voor gewenst gedrag gezet: 'Zo doen we het hier op school!'. School brede behandeling van de grondwet versterkt het besef dat deze regels 'van ons allemaal' zijn.

De grondwet vormt een soort 'kapstok' waaraan de **groepsregels** worden 'opgehangen'. In de lessen van Vreedzaam (in blok 1) wordt samen met de leerlingen gesproken over de grondwet en worden de eigen groepsregels en routines geïntroduceerd. Regels en routines worden door volwassenen opgesteld. Hierop hebben leerlingen geen inspraak. Leerlingen stellen vervolgens *samen met* de leerkracht/OOP de **groepsafspraken** op die zij nodig vinden om ervoor te zorgen dat het voor iedereen in de klas prettig en veilig is, oftewel: hoe gaan wij met elkaar om? Dit resulteert in iedere klas in een afsprakenposter: '**Zo doen we het in onze groep**'.

In schema:

3.1 Groepsregels

De leerkracht/OOP hanteert een aantal regels (naast de grondwet) die nodig zijn, wil een les of klas functioneren. We zien deze regels als een signaal of een uitdrukking over gewenst gedrag. We leggen uit waarom deze regels er zijn en waar ze bij helpen. We verwachten dat iedereen ze naleeft. Een regel is een korte instructie waarvan wordt verwacht dat iedereen die (op termijn) uit het hoofd kent en ernaar kan verwijzen. De regels hangen zichtbaar in elke klas.

Bijvoorbeeld:

- Als de juf/meester of een leerling aan het woord is, luisteren we.
- Steek je hand op wanneer je iets wilt vragen of zeggen.
- Wees op tijd en breng je spullen mee.
- In de klas doen we mee.
- ...

3.2 Routines

Routines kunnen beschouwd worden als een aparte categorie regels. Met routines leren we leerlingen goede gewoontes. Ze dragen bij aan een goed (klassen)management. Als de basis goed op orde is, verloopt de schooldag efficiënter en fijner. Dan is er minder ruimte voor het ontstaan van 'ruis' (en eventueel ongewenst gedrag). En blijft er meer tijd beschikbaar voor (ander) schoolplezier.

Met routines wordt rekening gehouden met de leeftijd van leerlingen. We introduceren eerst een set basisroutines en bouwen deze naar wens uit. Waar dit kan, worden ze zo veel als mogelijk schoolbreed toegepast. Voorbeelden van routines zijn, bijvoorbeeld:

- De school ingaan en rustig door de ruimten lopen;
- Tas, jas ophangen;
- De klas binnenkomen (elkaar begroeten);
- Een welkomstekst en startopdracht (op het digibord) zodat leerlingen weten wat van ze verwacht wordt direct na binnenkomst in de klas;
- Materialen uitdelen of verzamelen;
- Aandacht voor de leerkracht/oop, stilte teken;
- De aandacht vragen. Wat je moet doen wanneer je hulp nodig hebt? Dobbelsteen tijdens zelfstandig werken. Doorwerken met iets anders totdat de hulp komt;
- Vragen stellen of beantwoorden (vinger opsteken, naamstokjes, *cold calling*);
- Wat doe je als je al klaar bent?
- Afspraken over toiletpauzes;
- Overgang tussen activiteiten (in de klas of school);
- Naar een toetsopstelling overgaan;
- Taken in de klas;
- Einde van de lessen en de klas verlaten;
- ...

Zo is er ook afgesproken dat in alle groepen (1 t/m 8) wordt gewerkt met dezelfde stemvolumemeter (zie hiernaast en in de bijlage).

3.3 Groepsafspraken

Tijdens blok 1 van Vreedzaam ('We horen bij elkaar') maken de leerlingen afspraken over hoe ze tijdens het schooljaar met elkaar willen omgaan in de groep. Wanneer over deze afspraken consensus is bereikt dan zetten alle leerlingen hun 'handtekening' op de poster 'Zo doen we het in onze groep'.

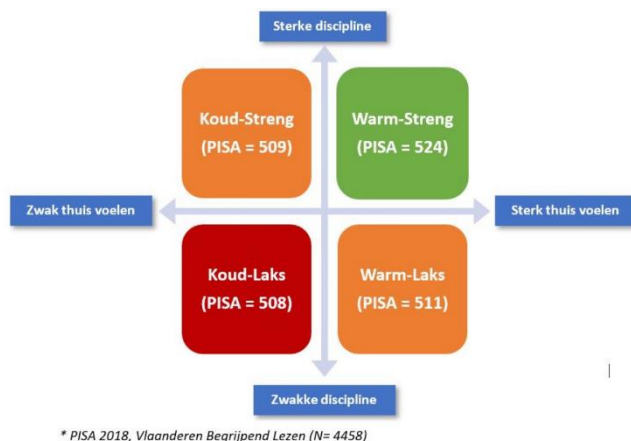

4. Aanleren en handhaven van gedragsregels, routines en groepsafspraken

Met het opstellen van gedragsregels, routines en groepsafspraken zijn we er nog niet. We willen onze groepen en leerlingen motiveren om zich gewenst te gedragen. Dit gedrag moet vrijwel altijd worden aangeleerd en geoefend. Dus, zeker bij jonge leerlingen, oefenen we gedrag met de hele klas. Als dit handig is, werken we een enkele regel, routine of afspraak concreet uit door middel van een zogenaamde t-kaart (Wat zien we dan? Wat horen we dan?). Het regie voeren op gedrag en handhaven ervan vraagt **ondersteunend gedrag van ieder teamlid**.

We *onderwijzen* onze leerlingen - naast basisvakken- daarom ook gewenst gedrag (dat hoort bij gedragsregels, routines en groepsafspraken):

- Instrueren (omschrijven):
Leerlingen wordt onderwezen welk gedrag ze moeten laten zien;
- Voordoen en oefenen: We doen het gewenste gedrag voor en oefenen tot iedereen het onder de knie heeft;
- Eisen: We staan erop dat het steeds wordt uitgevoerd;
- Verantwoordelijkheid overdragen: We bekrachtigen (positieve aandacht; opstekers!), behouden en handhaven gedragsregels, routines en groepsafspraken voortdurend (consistent).

Bij ons handelen baseren wij ons ook op resultaten uit het *Programme for International Assessment* (PISA). Hieruit blijkt onder andere dat leerlingen die op school zowel een strenge discipline ervaren als zich thuis voelen significant beter presteren – zowel op taal als rekenen. In zijn lezingen en publicaties legt Orhan Agirdag daarom de nadruk op een **warm-strenge aanpak**. Scholen die hierop inzetten, doen dit door zowel strenge schooldiscipline te handhaven als het bevorderen van verbondenheid en het thuisvoelen van leerlingen, ondersteund door gedeelde afspraken en een doordacht schoolcurriculum. Een essentieel aspect is de erkenning en waardering van culturele, talige, religieuze en genderdiversiteit (cultureel responsief onderwijs).

5. De veiligheidsmonitor

We gaan structureel na of de doelen van Vreedzaam gehaald worden. Jaarlijks vullen alle teamleden de Vragenlijst onderzoek Vreedzaam in (zie bijlage Vragenlijst onderzoek Vreedzaam). We vergelijken de uitslag met een voorafgaande meting. Jaarlijks vult het Pedagogisch Leerteam het borgingsinstrument in (zie bijlage Borgingsinstrument). Op basis hiervan wordt het Borgingsplan evt. aangepast (zie bijlage Borgingsplan Vreedzaam).

Daarnaast worden er jaarlijks verschillende instrumenten ingezet om te meten hoe het ervoor staat met het gevoel van veiligheid bij onze leerlingen, zoals de leerling tevredenheidsspeiling van Vensters voor de groepen 6 t/m 8 (wordt door leerlingen ingevuld), Bosos voor de kleuters en daarnaast Hart & Ziel voor de groepen 3 t/m 8 (door leerkrachten ingevuld), waarbij de leerlingen van de groepen 6 t/m 8 ook Hart & Ziel zelf invullen.

6. Ouders betrekken bij Vreedzaam en het veiligheidsbeleid

We betrekken ouders bij de school in het algemeen en Vreedzaam in het bijzonder.

Bij aanneming van een leerling wordt aan de ouders ook gecommuniceerd dat wij een Vreedzame school zijn en wat dit inhoudt.

Voor ieder nieuw blok van Vreedzaam informeren we onze ouders hierover via een Nieuwsbrief (ook in het Engels). In de eerste nieuwsbrief attenderen we onze ouders ook op onze grondwet opdat zij weten welk gewenst gedrag wij van *allen* (leerlingen, team en ouders) binnen onze school verwachten.

Halverwege het blok verstrekken we een zogenaamde *kletskaart* opdat ouders ook thuis hun kind(eren) kunnen ondersteunen bij wat er in de klas op dat moment wordt behandeld tijdens de Vreedzame lessen. Deze kletskaarten zijn voor de groepen 1 t/m 6.

We organiseren eenmaal per schooljaar een informatiebijeenkomst over (een aan) Vreedzaam (gerelateerd onderwerp).

We gaan dan ook graag met onze ouders in gesprek over onze grondwet en wat deze betekent voor het gewenste gedrag van *alle* betrokkenen bij onze school. Om ervoor te zorgen dat de veiligheid in en om de school iets wordt waarvoor school *en* ouders zich *gezamenlijk* verantwoordelijk voelen, gaan wij graag met elkaar de dialoog aan.

We informeren onze ouders over wat het schoolteam doet aan het voorkomen en aanpakken van ongewenst gedrag. En over bij wie ze terecht kunnen als er iets is. We nemen ouders heel serieus daarin. In het geval van incidenten zoeken we snel contact om samen te bespreken hoe we hiermee om zullen gaan en het kunnen oplossen.

7. De klas en school: een gemeenschap

We willen alle leerlingen het gevoel geven dat ze onderdeel zijn van de leefgemeenschap die de school en de klas vormen, dat hun aanwezigheid 'verschil maakt' en dat de klas of de school leuker zijn als hij of zij erbij is. Dit doen we onder andere door kinderen veel te laten samenwerken met verschillende leerlingen (met behulp van coöperatieve werkvormen), door samen omgangsafspraken te maken, samen te bedenken welke taken er in de klas zijn en die met elkaar verdelen. In het begin van het schooljaar besteden we veel aandacht aan de vorming van een positieve groep in alle klassen (met de lessen van blok 1 van Vreedzaam).

Het voorgaande heeft evenzeer betrekking op de school. Het maakt veel uit of leerlingen zich verbonden voelen met de school als geheel als zij de school als een gemeenschap ervaren. Die gemeenschap bestaat dan uit *alle* leerlingen, *alle* leerkrachten en *alle* ouders. Zo is bijvoorbeeld iedereen welkom op het Zomerfeest.

7.1 Investeren in de relatie met de leerlingen

We vinden het heel belangrijk dat alle leerlingen een goede relatie hebben met hun eigen leerkracht. Dat is een belangrijke voorwaarde voor een gevoel van veiligheid en van grote invloed op schoolsucces. We vragen van onze leerkrachten dat ze investeren in het leren kennen van de eigen leerlingen (en hun ouders) en in de onderlinge relatie. Ieder kind moet voelen dat het ertoe doet, dat de leerkracht het fijn vindt dat hij of zij er vandaag weer is.

In de derde week van een nieuw schooljaar voeren we *startgesprekken*. Tijdens een dergelijk gesprek maakt de leerkracht nader kennis met de leerling en zijn ouders. Hiernaast zijn vanwege het handelingsgericht werken kind- en klassengesprekken over onderwijsbehoeften systematisch opgenomen in de onderwijs- en ondersteuningsroute (zorgniveaus). Tijdens deze gesprekken komen naast de didactische leerontwikkeling onder andere ook de sociaal-emotionele ontwikkeling en gedrag, de leerkracht-leerling relatie en de onderlinge relaties met medeleerlingen ter sprake.

7.2 Leerlingen worden mede verantwoordelijk

Als de klas een gemeenschap is, dan voelen leerlingen zich betrokken bij en medeverantwoordelijk voor wat er gebeurt in de klas. Bij ons op school krijgen leerlingen een stem en leren zij die stem op een verantwoorde wijze te gebruiken. We geven leerlingen niet alleen een stem om op te komen voor hun eigen belang, maar we willen dat ze zich ook medeverantwoordelijk gaan voelen voor het algemeen belang. We willen dat zij hun steentje bijdragen aan de gemeenschap. En daar zullen ze zich eerder verantwoordelijk voor voelen als ze ook echt mogen meedenken en als ze serieus worden genomen.

Zo werken we bijvoorbeeld ook met **leerlingmediatoren** en met **groepsvergaderingen**, waarin leerlingen mee mogen beslissen over zaken die hen aangaan. En – specifiek gericht op ongewenst gedrag als pesten – leren we de leerlingen dat ze op kunnen en moeten komen voor gepeste medeleerlingen, dat ze ‘verdedigers’ kunnen zijn.

8. Groepsvergaderingen

In de lessen van met name blok 3 van Vreedzaam (We hebben oor voor elkaar) worden belangrijke communicatieve vaardigheden geleerd. Om de klas en school nog meer een oefenplaats voor democratie te laten zijn, worden groepsvergaderingen gehouden. Door een vaste structuur en werkwijze in alle groepen is de groepsvergadering het ‘democratisch hart’ van de school. In elke klas vanaf groep 3 wordt éénmaal per blok een groepsvergadering gehouden. De agenda wordt medebepaald door de kinderen en de uitvoering van de vergadering komt, naarmate zij ouder worden, steeds meer in handen van de kinderen zelf. De (meeste) besluiten die genomen worden, zijn gebaseerd op consensus. Dat betekent dat niet iedereen het eens hoeft te zijn met het besluit, maar dat er geen overwegende bezwaren meer zijn. Zoals de kinderen zeggen: ‘Vooruit dan maar!’.

Wij kiezen er als school voor om ook bij het bevorderen van de sociale veiligheid binnen de school zoveel mogelijk de leerlingen in te schakelen. Zodra er een gevoel van onveiligheid wordt signaleerd, bespreken we dat in het team én we betrekken de leerlingen erbij om na te denken over wat er nodig is om een als onveilig ervaren situatie of locatie weer veilig te maken. Dat doen we o.a. in groepsvergaderingen.

Wanneer het gaat om een situatie waarbij de hele school betrokken is, behoort het tot de mogelijkheid om uit de groepen 3 tot en met 8 (op democratische manier gekozen) een leerling te laten deelnemen aan het overleg hierover binnen een commissie.

9. Opstekers (onderdeel van onze grondwet)

We streven dus naar een positief sociaal klimaat, waarin ieder kind zich veilig voelt, waarin respect is voor elkaar en waarin iedereen makkelijk samenwerkt met iedereen. Een op het eerste gezicht eenvoudig, maar zeer belangrijk middel om hiertoe te komen is het geven van ‘opstekers’, oftewel complimenten. Kinderen (en volwassenen) hebben soms de neiging om de negatieve gedragingen te benoemen en het positieve als vanzelfsprekend te beschouwen. In Vreedzaam leren we iedereen heel bewust positief gedrag te benoemen in de vorm van een ‘opsteker’. Als iedereen in de groep in staat is om elkaar opstekers te geven, en zo hun waardering voor elkaar uit te spreken, ontstaat er langzamerhand een steeds positievere sfeer in de groep. En daarmee **een cultuur waarin het normaal is om de nadruk te leggen op wat goed gaat**. Een klimaat waarin kinderen zich gehoord en gezien voelen, zich gewaardeerd weten, het gevoel hebben dat het ertoe doet dat ze er zijn. Van alle teamleden wordt verwacht hier een actieve bijdrage aan te leveren. Positief bekrachtigen van gewenst gedrag is één van de meest krachtige manieren om een fijne sfeer in de groep te bewerkstelligen.

10. Onzichtbare escalatieladder

Met het voorgaande zetten wij sterk in op preventie van en ontmoedigen van ongewenst gedrag. Toch zullen er altijd situaties zijn waarbij leerlingen de regels of routines overtreden of zich niet houden aan afspraken. Op ongewenst gedrag kunnen we aanmoedigen/ontmoedigen, verhelderen/bijsturen, ondersteunen of onderwijzen (leren wat er nodig is om het gewenste gedrag wél uit te kunnen voeren). We gebruiken in eerste instantie de **onzichtbare escalatieladder** (Bennet, 2022). Dit is een *reeks hints, herinneringen of signalen die gebruikt wordt om kinderen richting beter gedrag te sturen dan wat ze op dat moment laten zien, zonder dat het nodig is om (al) de zichtbare (of formele) escalatieladder toe te passen*.

Samenvatting van wat de onzichtbare escalatieladder inhoudt en hoe de leerkracht, OOP of het schoolteam dit toepast:

- geeft leerlingen tijd om gedrag te veranderen;
- laat leerlingen geen gezichtsverlies lijden;
- stuurt leerlingen op de taak;
- bekrachtigt de norm;
- past soms tactisch negeren of een tactische pauze toe;
- zet positief taalgebruik in;
- stimuleert leerlingen tot vragen en keuzes;
- zet *reminders* in (helpt herinneren aan de grondwet, groepsregels, routines en groepsafspraken).

Overige kenmerken van de onzichtbare escalatieladder:

Stuur de klas bij, geen namen ... complimenteer de leerlingen die de aanwijzingen volgen bij naam ... stuur bij door een terechtwijzing, geen namen ... stuur bij zonder naam te noemen maar met meer nadruk... noem de naam van de leerling die niet luistert ...

Andere tactieken: ga dichterbij staan, 'de blik'.

Het kan voorkomen dat het een leerling - ondanks inzet op de onzichtbare ladder – niet lukt om het redelijke en afgesproken werk onder schooltijd af te maken. In dat geval wil het team deze leerling toch een consequente, gezonde prikkel kunnen geven. Het gymmen en de pauze zien wij als noodzakelijk voor al onze leerlingen. Binnen deze tijd wordt niet gemaakt schoolwerk – dat wel gemaakt had kunnen worden - nooit ingehaald. Alleen als dit nodig is, wordt het speelkwartier – dat officieel valt onder onderwijstijd – onder toezicht hiertoe ingezet. Daarnaast behoort het tevens tot de mogelijkheid om een leerling tot circa 15 minuten na schooltijd het werk alsnog af te laten maken. Dit kan pas nadat wij hierover de ouders/verzorgers hebben ingelicht en hierover met hen akkoord hebben bereikt.

10.1 Ingrijpen bij (voortduren van) ongewenst gedrag:

Bij voortduren van ongewenst gedrag of bij ernstige overschrijding van de grenzen zijn duidelijke consequenties of straffen nodig. Dit is bedoeld om verder ongewenst gedrag te ontmoedigen. Wij willen onze leerlingen (zowel ouders als de rest van de klas/school) ervan overtuigen dat dit gedrag niet getolereerd wordt en dat het *écht* gevolgen heeft.

Sancties moeten redelijk zijn in verhouding tot het ongewenste gedrag dat ze moeten ontmoedigen (Bennett, 2022). Wil een straf zinvol zijn, dan moet ook volgens de opvatting binnen Vreedzaam rekening worden gehouden met de behoeften van de leerling aan relatie, autonomie en competentie:

- Relatie: we spreken de leerling individueel aan op zo'n manier dat de relatie niet wordt verbroken. We laten zien dat het om het gedrag gaat en niet om de persoon. We helpen

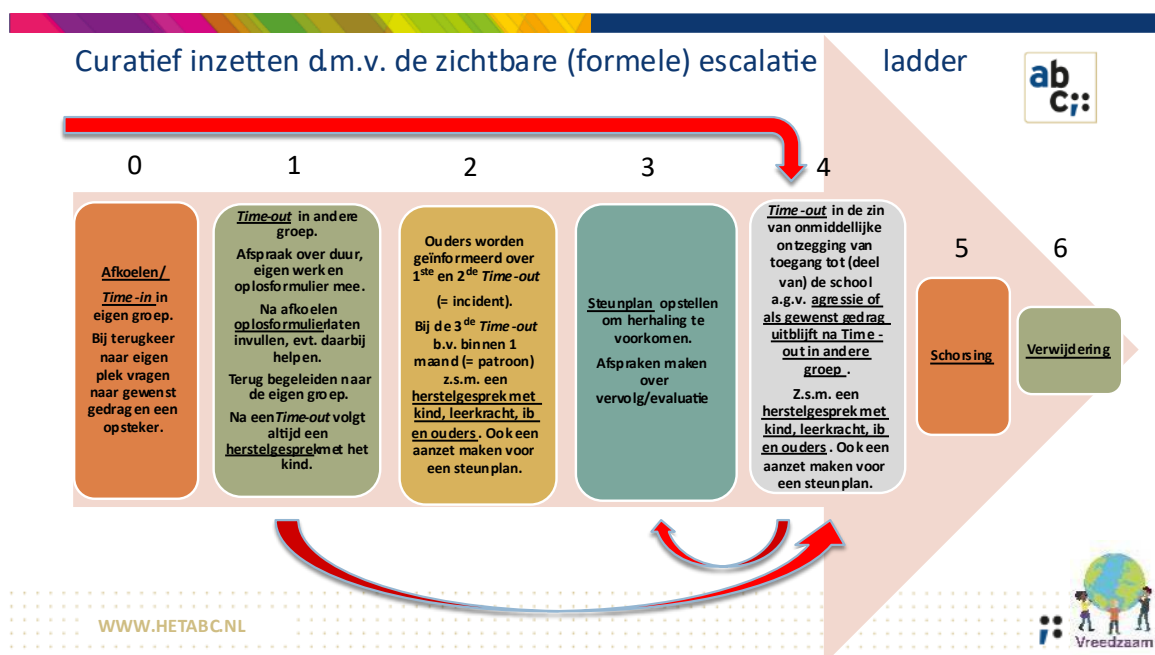

hem of haar de fout te herstellen. ('Wout, ik vind je een leuke jongen hoor, maar wat je nu hebt gedaan, kan echt niet!')

- **Autonomie:** We zorgen ervoor dat de leerling mede-eigenaar wordt van het probleem, van het vinden van een oplossing, het maken van een plan en het uitvoeren van dat plan. ('Wat heb je bedacht om dit te gaan oplossen?'). Zo vragen we bijvoorbeeld leerlingen in het geval van een time-out (na afkoelen) een oplosformulier in te vullen. Dit oplosformulier wordt vervolgens gehanteerd tijdens het daarop volgende herstelgesprek.
- **Competentie:** We gaan ervan uit dat de leerling zelf met een goede oplossing komt en die ook uitvoert. En we laten onze waardering blijken als dat lukt. ('Ik weet zeker dat je daartoe in staat bent. Zo ken ik je. Fijn dat je dat zo hebt gedaan!')

Een ander belangrijk aspect van een 'zinvolle' straf binnen Vreedzaam is eigenaarschap (en houdt dus sterk verband met de behoefte aan autonomie, zie hierboven). Straffen kunnen tot gedragsverandering leiden als de dader de straf als zinvol ervaart. Dat gebeurt vaak pas als de leerling mede-eigenaar wordt van het probleem en vervolgens zelf wil of onder begeleiding gaat nadenken over de oplossing ervan. We steken dus eerst tijd en energie in het bewust maken van de leerling dat het óók of vooral zijn of haar probleem is. Daarna kan de leerling gevraagd worden of hij of zij er iets aan wil doen. En indien dat het geval is, luidt de vraag: 'En hoe denk je het op te lossen?' De 'straf' zal dan in het licht komen te staan van 'herstellen': soms daadwerkelijk de (fysieke) schade herstellen, soms het vertrouwen weer winnen, enzovoort.

11. Zichtbare (formele) escalatieladder

Met onze grondwet dragen we een duidelijke positieve sociale en morele norm uit. Het curriculum van Vreedzaam, groepsregels, routines en groepsafspraken en ondersteunend teamgedrag werken hierbij versterkend. Ook bij (voortduren van) ongewenst gedrag behouden wij een empathische grondhouding en passen we een warm-strenge aanpak toe. We helpen onze leerlingen met mentaliseren (inzicht krijgen in gedachten, gevoelens en gedrag van zichzelf en anderen). We hebben als onderwijsprofessional een co-regulerende rol en streven bij onze leerlingen naar – stapje-voor-stapje – meer zelfregulatie en zelfcontrole (waaronder het zelfstandig vinden van oplossingen en herstelacties).

Als het volgen van de onzichtbare ladder onverhoopt niet leidt tot gedragsverbetering schakelt de leerkracht, OOP of team op naar het volgen van de zichtbare (formele) escalatieladder.

Stap 0 (een Time-in hoort nog bij de onzichtbare ladder!):

Als kinderen van slag zijn (boos, verdrietig of anderszins) en uit hun 'raampje' (dreigen te) schieten dan stimuleren we ze eerst om even af te koelen, tot rust te komen, in de klas (afkoelplek, *Time-in*). Wij hebben dit allemaal eens nodig (ook volwassenen). We betrekken leerlingen bij wat er nodig is tijdens het afkoelen en helpen ze om dit te realiseren. We benadrukken dat een *Time-in* géén straf is. Als richtlijn (niet absoluut) denken we dat voor kleuters en leerlingen in groep 3 een afkoelperiode van maximaal vijf minuten veelal voldoet. Voor oudere kinderen gaan wij uit van maximaal tien minuten (of korter). Bij terugkeren naar de eigen plek vragen we kort even of het weer gaat en lukt om goed mee te doen en geven vervolgens een opsteker.

11.1 Aandachtspunten bij en aannemelijke redenen voor een Time-out

Als **aandachtspunten bij het geven van een Time-out** benoemt Bennett (2022) het volgende:

- “Een leerling uit een klas verwijderen is een ongebruikelijke gebeurtenis (of zou dat moeten zijn), omdat het gedrag van leerlingen meestal een verwijdering uit de reguliere les niet rechtvaardigt”;
- “Wanneer het gedrag van een leerling zo extreem is dat hij/zij niet reageert op subtiele reminder en niet overtuigd kan worden door milde sancties, vermaningen, normatieve boodschappen en dergelijke, dan moet de leraar wel overwegen of hij deze leerling uit de les moet verwijderen”;
- Een *Time-out* kan zorgen voor een benodigde korte adempauze en is een manier om de grenzen van het aanvaardbare en de normen te waarborgen;
- De *Time-out* heeft tot doel dat de leerling tot rust komt en daarna gaat reflecteren op zijn/haar gedrag en gaat nadenken over meer gewenste reacties;
- Door een *Time-out* is het beter mogelijk om deze leerling in een meer passende omgeving (rustiger, veiliger dan in de klas) die aandacht te geven en die ondersteuning te geven die hij/zij nodig heeft om het beter te kunnen doen;
- “Een time-out kun je ook juist niet zien als straf, maar als een natuurlijke en logische reactie op een bepaald soort gedrag”.

Aannemelijke redenen voor een *Time-out* zijn (Bennet, 2022):

1. **Aanhoudend verstorend gedrag dat het *leren in de klas* (effectieve onderwijstijd) in het gedrang brengt:**
 - a) voor de leerling zelf (belang van de ene)
 - b) en/of voor de rest van de klas (belang van de meesten)
2. **Gedrag (ook eenmalig) dat het *welzijn, de gezondheid, de fysieke veiligheid en waardigheid* van anderen (klasgenoten of de leraar) bedreigt, bijvoorbeeld:**
 - onbeleefd gedrag
 - agressief gedrag
 - intimidatie, pesten of uitschelden/bedreigingen (van leerlingen of teamleden)
 - racistisch, discriminerend of genderonvriendelijk taalgebruik
 - gevaarlijk gedrag (bijvoorbeeld: een tafel omver duwen of een boek naar iemands hoofd gooien)

Onze focus ligt zoals eerder beschreven op **preventie van ongewenst gedrag (zie brandpreventiemodel Bennett, 2022)**, het hanteren van de onzichtbare escalatieladder om hiermee gewenst gedrag aan te moedigen. Het team van Klaverblad wil in praktijksituaties in principe een *Time-out* (en verder inzetten door middel van de zichtbare, formele, escalatieladder) zo objectief als mogelijk toepassen. Echter, het is ook volgens Bennett (2022) “goed mogelijk om

*uitzonderlijke omstandigheden te bedenken waar deze zaken uitgelokt worden door uitzonderlijke omstandigheden". Het team hecht er waarde aan om in deze omstandigheden dus ook een vrije ruimte te hanteren voor een professionele inschatting. Bij een dergelijke inschatting wordt een beroep gedaan op het *morele kompas* (o.a. Biesta) en het *intuïtief handelen* (o.a. in Pedagogisch Tact). Als men twijfelt over het toepassen van een *Time-out* (en het verder gaan volgen van de zichtbare escalatieladder) heeft het team daarom afgesproken collega's hierover te raadplegen. Met andere woorden: indien nodig zoeken wij elkaar op om te sparren over wat te doen met deze *specifieke leerling*, in deze *specifieke situatie*, in deze *klas*, met deze *leerkracht*, deze *medeleerlingen*, deze *thuissituatie*, etc. (een benadering o.a. bekend door handelingsgericht werken). **Hiermee dragen wij ons inziens ook uit dat wij als team gezamenlijk staan voor ons sociaal veiligheidsbeleid en hierin samen optrekken. We willen daarnaast dat de gehanteerde procedures door alle partijen wordt begrepen en voorspelbaar zijn en betrekken hierbij daarom onze leerlingen en hun ouders/verzorgers in de voorlichting hierover.***

Stap 1:

Als een leerling ondanks een duidelijke herinnering aan de regel, routine of afspraak (gewenst gedrag), gedragsaanwijzing en afkoelen (*Time-in*) toch ongewenst gedrag blijft vertonen dan volgt een *Time-out* in een andere groep. Van tevoren is afgesproken welke groep dit is. De leerling neemt zijn/haar eigen werk mee, een *Time-out kaart* (zie bijlage) en een time-timer. Hij/zij laat de *Time-out kaart* zien aan de ontvangende onderwijsprofessional. Leerlingen uit groepen 5 tot en met 8 nemen daarnaast ook een *Oplosformulier*¹ (zie bijlage) mee. De leerling mag in de ontvangende klas eerst circa vijf minuten afkoelen. Leerlingen uit de groepen tot en met 4 denken na over hoe zij na de *Time-out* weer goed kunnen meedoen in hun eigen klas en hoe zij de ontstane situatie kunnen oplossen of herstellen. Leerlingen uit groepen 5 tot en met 8 vullen daartoe het oplosformulier in (5 – 10 minuten). Als dit handig is gaat de leerling verder met zijn eigen werk totdat hij/zij terug mag gaan naar de eigen klas.

Bij terugkeer van de leerling in de eigen klas geeft hij/zij het oplosformulier aan de juf/meester en spreekt af wanneer zij het gaan uitpraten / herstellen. Daarna wordt weer goed meegedaan met de klas. Werk dat nog niet af is wordt op een ander tijdstip ingehaald.

Na een *Time-out* volgt altijd een **herstelgesprek** waarbij het ingevulde oplosformulier de basis is (of voor leerlingen tot en met groep 4 dit als gespreksleidraad wordt gebruikt, leerkracht vult deze samen met leerling in). Een *Time-out* wordt altijd gemeld bij de **ouders én interne begeleider** (aanleiding en oplossing/herstel). Het ingevulde oplosformulier wordt gescand en opgehangen in ParnasSys.

Stap 2:

We zien een eerste en tweede *Time-out* als een noodzakelijke consequentie op *incidenteel* ongewenst gedrag.

Bij de derde *Time-out*, bijvoorbeeld binnen één maand (= patroon), nodigen we ouders en kind (en interne begeleider) uit voor een herstelgesprek. Doel van het gesprek is ook om een aanzet te maken voor een steunplan (voor het gewenste gedrag, zie een voorbeeld in de bijlagen). We volgen hiermee ook de gehanteerde onderwijs- en ondersteuningsroute (zorgniveaus) op Klaverblad.

Stap 3:

In afstemming met de leerling, ouders, leerkracht en interne begeleiding wordt een steunplan (zie bijlage voor opzet steunplan) opgesteld om gewenst gedrag te realiseren (herhaling van

¹ Het oplosformulier is een middel om de leerling te helpen zich te uiten over wat er is gebeurd, tot (zelf)reflectie te komen en te bedenken hoe (met welk gewenst gedrag) een dergelijke situatie kan worden opgelost/hersteld en een volgende keer kan worden voorkomen.

ongewenst gedrag te voorkomen). En er worden afspraken gemaakt over vervolg/monitoring/evaluatie.

Stap 4:

Als het gedrag van een leerling dermate grensoverschrijdend en agressief is dat het direct zorgt voor een ernstige bedreiging van de psychische en fysieke veiligheid van onderwijsprofessional en medeleerlingen binnen de klas en/of school dan worden voorgaande stappen overgeslagen en volgt een *Time-out* in de zin van onmiddellijke ontzegging van toegang tot (deel van) de school. Er wordt hulp ingeschakeld om de leerling op te vangen bij interne begeleiding of directie. Ouders worden zo snel mogelijk geïnformeerd en er volgt zo snel mogelijk een herstelgesprek met kind, ouders, leerkracht, ib en/of directie. Ook wordt een steunplan opgesteld en afspraken gemaakt voor het vervolg (zie stap 3).

Ook als na een *Time-out* in een andere groep (zie stap 1) gewenst gedrag van een leerling ogenschijnlijk moedwillig uitblijft dan kan stap 4 gezet worden.

Stappen 5 en 6:

Als er aanleiding is voor schorsing (stap 5) en verwijdering (stap 6) wordt het bestaande protocol van Zonova-scholen gevolgd (zie bijlage).

12. Anti-pestprotocol

Helaas is pesten nog steeds veelvoorkomend op iedere school en in iedere klas. Pestgedrag vraagt dan ook blijvende aandacht, of het nu gaat om *offline* of *online* pesten.

Op pagina 12 is al beschreven dat wij als school pesten als ongewenst gedrag beschouwen, dat het welzijn, de gezondheid, de fysieke veiligheid en waardigheid van anderen bedreigt.

In dit protocol is vastgelegd hoe wij het pestgedrag van kinderen benaderen. Hiermee wil de school alle betrokkenen op de ernst van pesten wijzen. Daarnaast geven we een stappenplan en handreikingen om te werken aan een veilige school waarin pesten niet wordt getolereerd. We zorgen dat iedereen op de hoogte is van het onderhavige pestprotocol.

Kortom: wij zien pesten als een bedreiging voor de school als geheel, voor alle leerlingen, leerkrachten en ouders en alle andere betrokkenen bij de school. Wij (h)erkennen pestgedrag en ondernemen actie zowel preventief als in het geval het zich toch voordoet.

Inhoudsopgave van dit hoofdstuk:

- 12.1 Wat is pesten?
- 12.2 Wat is online pesten?
- 12.3 Het *waarom* van pesten, inclusief drie mechanismen die bij pesten een rol spelen kunnen spelen
- 12.4 5 sporenbeleid
- 12.5 Preventieve aanpak om pesten te voorkomen
- 12.6 De curatieve aanpak van pesten
- 12.7 Gesprek met betrokkenen in het geval van incidenteel pestgedrag
- 12.8 Oplossingsgerichte PestAanpak (OPA)
- 12.9 Procedure bij herhaald pestgedrag
- 12.10 Op staffbare feiten volgt aangifte
- 12.11 Anti-pest coördinator en vertrouwenspersoon:
- 12.12 Bronnen en referenties

12.1 Wat is pesten?

Van pesten is sprake als **'iemand herhaaldelijk en langdurig wordt blootgesteld aan negatieve handelingen door één of meer personen'** (Dan Olweus). De negatieve handelingen zijn **structureel tegen dezelfde persoon** gericht en er is sprake van

machtsongelijkheid. Pesten is **weloverwogen en proactief**, gebeurt niet per ongeluk of spontaan, en ook niet als gevolg van uitlokking.

Daarnaast is pesten vaak een symptoom van een **onveilig groepsproces**. Veel kinderen zijn niet actief betrokken bij pestgedrag, maar kunnen er wel getuige van zijn. Hun reactie is heel belangrijk en medebepalend voor wat er gebeurt. Wordt het pesten ontmoedigd of in stand gehouden?

Bij **direct pesten** wordt iemand *openlijk fysiek en/of verbaal gepest*. Voorbeelden hiervan zijn: slaan, uitschelden, obscene gebaren maken, seksueel getinte opmerkingen roepen, eigendommen afpakken of beschadigen, uitlachen, fysieke of verbale intimidatie en 'grapjes' met het slachtoffer uithalen.

Bij **indirect of relationeel pesten** wordt iemand *sociaal geïsoleerd*. Voorbeelden hiervan zijn: bewust iemand buiten de groep sluiten, roddelen, negeren, voor schut zetten, beledigen, afpersen en voortdurend kritiek uitoefenen.

12.2 Wat is online pesten?

Veel pestgedrag tussen leerlingen speelt zich online af op sociale media en internet. Bij **online pesten** oftewel cyberpesten gaat het om buitensluiten op sociale media, bedreigen, afpersen, nep-accounts maken, het verspreiden van ongewenst beeldmateriaal en shame-sexting. De effecten ervan zijn merkbaar tot in het klaslokaal ook al speelt het pesten zich buiten school af.

Pesten verschilt daarmee duidelijk van plagen, een conflict hebben en een ruzie:

- Bij **plagen** is het gedrag niet structureel tegen dezelfde leerling gericht en is geen duidelijke machtsongelijkheid aanwezig. Leerlingen sluiten elkaar niet buiten en het is juist vaak de bedoeling om elkaar aan het lachen te maken.
- Een **conflict** is een verschil van mening of van belang (A wil dit en B wil dat). Plagen kan vaak leiden tot een conflict: A wil dat B ophoudt en B vindt het leuk om er nog even mee door te gaan. Soms ontgaat een conflict in een ruzie, als er sprake is van (fysiek of psychisch) geweld.
- Bij **ruzie** hebben leerlingen een uit de hand gelopen conflict dat is ontgaat in (fysiek of psychisch) geweld. Ze wisselen over en weer argumenten uit op een emotioneel (boze) manier. Beide leerlingen voelen zich doorgaans sterk genoeg om de confrontatie aan te gaan waardoor er geen machtsongelijkheid is. Een ruzie leggen leerlingen meestal (met hulp) weer bij.

12.3 Het waarom van pesten?

Op deze vraag is geen eenvoudig antwoord te geven. Pesten behoort tot het repertoire/gedrag van kinderen. Pestgedrag kan aanhouden als het kinderen onvoldoende lukt om met hulp van volwassenen in de omgeving relevante ontwikkelingsopgaven te volbrengen. Voorbeelden hiervan zijn bijvoorbeeld: het ontwikkelen van zelfcontrole, sociale cognitie en sociale competenties, omgaan met leeftijdsgenoten / het ontwikkelen van vriendschappen, je verplaatsen in een ander, ontwikkeling van moreel bewustzijn (ontwikkeling en internalisering van een positief waardesysteem: persoonlijke identiteit, school en samenleving). Hiernaast treedt pesten op onder invloed van een *complex groepsproces*. Het heeft te maken met het verkrijgen van *status* (Wat is mijn positie in de groep? Hoe kan ik hoger op de ladder van invloed komen te staan?) en *affectie* (Hoe hoor ik erbij? Hoe zorg ik ervoor dat anderen mij waarderen?).

Pesten wordt onder andere volgens Vreedzaam gevoed in een cultuur waarin *competitie* en *individualisme* centraal staan.

Uit berekening of angst kunnen niet-pesters (*actief*) gaan mee pesten of het pesten (*passief*) niet beëindigen. Dit kan te maken hebben met drie mechanismen die bij pesten een rol spelen kunnen spelen²:

1. Samenzwering tot zwijgen

Iedereen of bijna iedereen in de groep weet dat er gepest wordt; toch durven leerlingen het niet naar buiten te brengen, uit angst om voor verklikker te worden aangezien. De enige manier om dit mechanisme te doorbreken is de regel: je mag nergens over klikken, maar als de regels die jullie met elkaar hebben afgesproken, worden overtreden, heeft iedereen het recht en de plicht dit aan elkaar, de leerkracht en de ouders te vertellen en dat noemen we geen klikken.

2. Omstandersdilemma

Als een groep leerlingen wordt geconfronteerd met pesten kan er verwarring ontstaan over de verantwoordelijkheid om hiertegen actie te ondernemen. Het gevolg kan dan zijn dat niemand in actie komt en te hulp schiet. Een oplossing voor dit dilemma is: beleid maken waarin duidelijk wordt gemaakt dat eenieder binnen school verantwoordelijk wordt of is voor elkaars psychosociale veiligheid, wat inhoudt dat, als iemand iets dwars zit hij of zij dat niet alleen kenbaar móét, maar ook móet, maken.

3. "Schuld" van het slachtoffer

Dit mechanisme heeft te maken met ons geloof in de rechtvaardige wereld (Beijk, 1986). Een van de schema's waarmee we werken, is de gedachte dat als je goed werkt je hiervoor later ook beloond zal worden. Als men nu iemand kent die goed doet, maar niet wordt beloond – hij of zij wordt gepest op school – dan betekent dit een aanval op ons geloof in de rechtvaardige wereld. Deze aanval lossen wij op door het slachtoffer van welke vorm van geweld dan ook (een gedeelte van) de schuld te geven.

De enige oplossing voor dit schema is: aan elkaar voortdurend duidelijk maken dat niemand erom vraagt om slachtoffer van geweld (lees ook: pesten) te zijn of te worden.

12.4 Het 5 sporenbeleid (schoolbreed)

Bij pesten zijn vijf partijen te onderscheiden. Op Klaverblad voeren wij een schoolbreed 5 sporenbeleid toe ter preventie van en omgaan met pesten. Dit houdt in dat wij ons richten op:

1. Mobiliseren van de zwijgende middengroep
2. Hulp aan, begeleiden van de pester
3. Professionalisering van en hulp aan onderwijsprofessionals
4. Professionalisering van en hulp aan ouders
5. Hulp aan, begeleiden van het gepeste kind

12.5 Preventieve aanpak om pesten te voorkomen

In voorgaande hoofdstukken van dit sociaal veiligheidsplan is beschreven hoe onze focus ligt op preventie van ongewenst gedrag.

Met onze grondwet dragen we een duidelijke positieve sociale en morele norm uit. Het curriculum van Vreedzaam, groepsregels, routines en groepsafspraken ('Zo doen we het in onze groep') en ondersteunend teamgedrag werken hierbij versterkend.

In de lessen van blok 1 van Vreedzaam ('We horen bij elkaar') wordt expliciet ingegaan op plagen, pesten en wat dan te doen. Ook na dit blok staat zorg voor elkaar centraal. We willen een klimaat realiseren waarin sprake is van verbinding, eerder dan concurrentie of competitie, een 'inclusief' groepsklimaat, waarin iedereen ertoe doet en dus niemand wordt buitengesloten. Eenieder is verantwoordelijk en draagt zijn steentje bij aan onze gemeenschap. Je hebt het recht om jezelf te zijn. Je hebt de plicht om ervoor te zorgen dat ieder ander dat recht heeft. Op die manier voorkomen we in veel gevallen ongewenst gedrag als pesten.

² Bob van der Meer (2014).

In hoofdstuk 2 wordt de grondwet van Klaverblad beschreven:

Op Klaverblad...

- hoort iedereen erbij.
- houden wij rekening met elkaar.
- zorgen wij voor elkaar en de omgeving.
- helpen we elkaar.
- lossen we conflicten vreedzaam op.
- doen wij wat we zeggen.
- geven we elkaar opstakers.

Ten aanzien van pesten vullen we bovenstaande expliciet aan met de volgende gouden schoolregels:

1. Ik raak alleen spullen van een ander aan als ik toestemming heb.
2. Ik noem iedereen bij zijn/haar eigen naam.
3. Ik lach met andere kinderen, dat doen we samen.
4. Ik praat met de ander als er iets besproken moet worden.
5. Ik neem een neutrale en/of helpende houding aan bij een conflict of ruzie tussen anderen.
6. Ik vertel het aan de leerkracht als ik gepest word of als ik weet dat een ander kind gepest wordt. Dat is dan niet klikken!

Wij moedigen leerlingen (gepest, omstanders en pester) aan om pesten thuis en op school te bespreken! Maak er geen geheim van! Wij nemen signalen van leerlingen, ouders en teamleden altijd serieus en zullen benodigde vervolgacties met betrokkenen altijd eerst zorgvuldig afstemmen!

Zoals beschreven in hoofdstuk 5 worden jaarlijks verschillende instrumenten ingezet om te meten hoe het ervoor staat met het gevoel van veiligheid bij onze leerlingen.

We zijn attent op plaag- en pestsituaties in en rond de school. Als plagen ongewenst wordt, ondersteunen we de geplaagde leerling om het plagen te laten stoppen en gaan we het gesprek met de plager aan over zijn of haar gedrag. Soms schakelen we een buddy in, een medeleerling die de geplaagde leerling helpt er een einde aan te maken. Ook kunnen we de leerling mediators vragen te helpen bij dit conflict.

We observeren de groepsdynamiek in de klas. Hoe is de veiligheid in de groep? Is iedereen gericht op het elkaar helpen en ondersteunen? Zijn er subgroepen? Worden de leiders juist gevraagd zich verantwoordelijk te maken voor positieve taken en verantwoordelijkheden? Etc. Met de groep wordt in de lessen Vreedzaam besproken hoe leerlingen elkaar kunnen helpen. Met name populaire leerlingen kunnen belangrijk zijn als 'verdedigers'. Leerlingen worden in ieder geval aangesproken op hun gedrag.

Bij online - of cyberpesten is de aanpak grotendeels hetzelfde als bij 'klassiek' pesten. Wat je in het 'echte leven' niet mag, mag je online ook niet! Dat online communiceren anders verloopt dan offline communiceren en risico's met zich meebrengt, daarvan zijn kinderen zich, zeker op de basisschool, nog niet altijd bewust. Daarom vinden wij het belangrijk om kinderen te leren om te gaan met sociale media. In de lessen van Vreedzaam besteden we vanaf groep 5 geregeld aandacht aan online communiceren. Het programma bevat lessen die helpen om duidelijke afspraken te maken over op een 'sociale' manier online te communiceren ('Zo doen we dat hier op school met sociale media!') en dus om digitaal pesten te voorkomen. Vanaf groep 5 krijgen onze leerlingen ook lessen in digitale geletterdheid (Basicly). En daarin zal dit onderwerp ook vaker terugkomen.

Daarnaast wordt het zichtbaar hanteren van een mobiele telefoon door leerlingen tijdens schooltijd op school niet toegestaan. In dat geval wordt de mobiel ingeleverd en worden de ouders/verzorgers hiervan op de hoogte gesteld.

Als er aanleiding toe is, spreken we kinderen aan op hun gedrag en wordt er nogmaals expliciet aandacht besteedt aan pestgedrag (bijvoorbeeld in een klassikaal gesprek of tijdens een groepsvergadering).

12.6 De curatieve aanpak van pesten

Eenieder draagt de verantwoording alle leerlingen in alle gevallen op ongewenst (pest) gedrag te wijzen en stelling te nemen tegen dit pestgedrag. Meld pestgedrag bij de verantwoordelijke groepsleerkracht, de anti-pest coördinator of bij de vertrouwenspersoon in de school.

Ook in het geval van pesten volgen we een fasegewijze aanpak. De uitwerking van deze stappen staat hieronder beschreven.

Als het volgen van de preventieve aanpak en de onzichtbare ladder onverhoopt niet leidt tot gedragsverbetering schakelt de leerkracht, OOP of team op naar het volgen van de zichtbare (formele) escalatieladder.

Bijzondere aandacht wordt besteed aan herstel van de relatie nadat een leerling een andere leerling/leraar ernstig heeft beschadigd. Immers, vaak komen kinderen elkaar in andere omstandigheden weer tegen. Herstelgesprekken vragen om een nauwgezette en zorgvuldige aanpak. Centraal staat het belang van de beschadigde. Herstelgesprekken, de rol van de anti-pest coördinator en schorsing/verwijdering (bestuursbeleid) zijn uitgewerkt. Hieronder vindt u een afbeelding van de fasegewijze aanpak bij pesten. Deze piramide wijkt af van de afbeelding op pagina 3 omdat deze specifiek gericht is op preventie van en omgaan met pesten.

12.7 Gesprek met betrokkenen in het geval van incidenteel pestgedrag

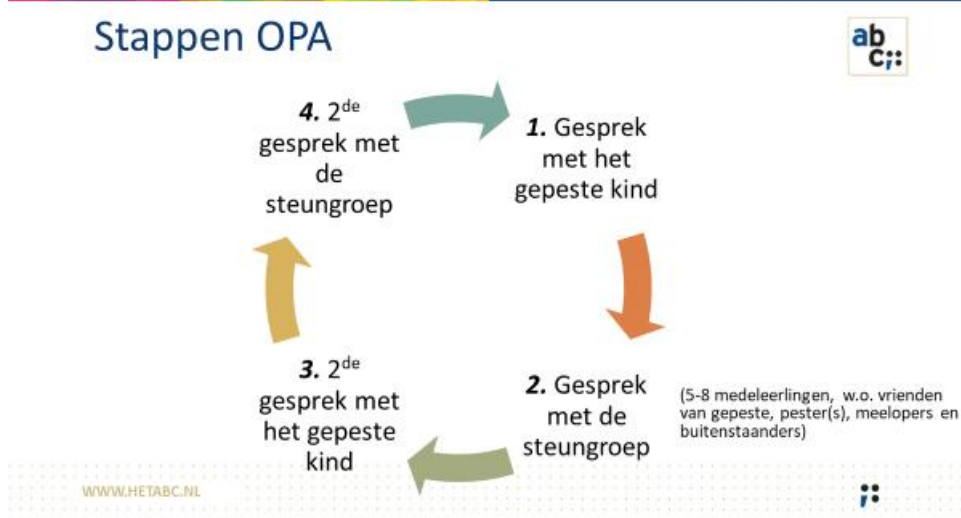
Als er sprake is van incidenteel pestgedrag binnen de groep dan wordt dat met de betrokken leerlingen besproken door de groepsleerkracht. Dit gesprek staat niet op zichzelf maar dient regelmatig te worden herhaald om controle te houden over het gedrag. Van deze gesprekken worden aantekeningen gemaakt op de leerlingkaart- in ParnasSys- van de betreffende leerling(en).

12.8 Oplossingsgerichte PestAanpak (OPA)

Als er meer nodig is kunnen wij een aanpak van pesten hanteren die goed past bij de uitgangspunten van Vreedzaam: de Oplossingsgerichte PestAanpak (OPA). Deze aanpak is ontleend van de No Blame aanpak. Deze steungroep aanpak wordt bij de meeste anti-pest programma's ingezet. De No Blame methode wordt inmiddels met succes en op steeds grotere schaal, toegepast in Engeland, Zwitserland, Nieuw-Zeeland en verschillende Zuid Amerikaanse landen. De aanpak is proefondervindelijk zeer effectief gebleken. Sommige onderzoeken in Engeland noemen succespercentages van 90% (Smith, e.a. 2003). De aanpak bestaat uit een aantal achtereenvolgende gesprekken tussen een leerkracht (anti-pest coördinator of IB-er) en leerlingen. Eerst met de gepeste leerling alleen. Vervolgens met een zorgvuldig met de gepeste leerling samengestelde groep leerlingen, inclusief de pester(s). Dit is de groep die voor verandering en steun gaat zorgen. Belangrijke elementen van de aanpak zijn: geen schuld, verwijten of straf, we moedigen empathie aan (je verplaatsen in de schoenen van de ander), we maken iedereen verantwoordelijk, het is positief en oplossingsgericht, en de pester krijgt de kans zijn of haar gedrag te veranderen.

In deze aanpak worden meestal de volgende stappen onderscheiden:

1. Gesprek met het gepeste kind. De leerkracht (anti-pest coördinator of IB-er) praat met het gepeste kind over de situatie, vraagt of hij of zij hulp wil, en stelt met hem of haar indien hiermee akkoord de steungroep samen. Dit is een gemengde groep van zo'n 5 tot 8 medeleerlingen, waaronder leerlingen die de gepeste noemt als mogelijke helpers, maar ook de pester en meelopers of buitenstaanders (liefst ook een verdeling van jongens en meisjes).
2. Gesprek met de steungroep. Hierbij is het gepeste kind niet aanwezig. In dit gesprek wordt de steungroep uitgenodigd om de gepeste medeleerling te gaan helpen. Ze worden uitgenodigd om met ideeën en voorstellen te komen. Dit alles met als doel dat het pesten moet stoppen.
3. Tweede gesprek met de gepeste. Na ongeveer een week bespreekt de leerkracht (anti-pest coördinator of IB-er) hoe het nu gaat met de gepeste.
4. Tweede gesprek met de steungroep. Na ongeveer een week is er ook een gesprek met de steungroep, waarin ieder lid de gelegenheid krijgt om te praten over wat hij of zij heeft gedaan om het pesten te stoppen.

Soms moet deze cyclus nog één of meerdere keren herhaald worden om ervoor te zorgen dat het interactiepatroon blijvend in positieve zin verandert. Bovenstaande aanpak is door de makers van Vreedzaam uitgewerkt in een uitgebreid gespreksprotocol waarover de school beschikt.

Deze OPA is niet altijd mogelijk of geeft soms niet het gewenste resultaat, bijvoorbeeld:

- Soms ziet de gepeste leerling dit niet als een gewenste aanpak;

- Soms zijn de pestsituaties zo ernstig dat er iets anders moet gebeuren;
- Het lukt het de pester(s) niet om – ondanks de steungroep – het gedrag bij te stellen of hij/zij valt in herhaling waardoor de grens van het toelaatbare in de school in het vizier komt.

12.9 Procedure bij herhaald pestgedrag

Indien er sprake is van herhaald pestgedrag worden de ouders van de pester samen met de pester door de groepsleerkracht en anti-pest coördinator of IB-er op de hoogte gesteld van de ongewenste gebeurtenissen in een gesprek op school. Aan het eind van dit oudergesprek worden de afspraken met de pester uitdrukkelijk doorgesproken en vastgelegd in een verslag. De ouders, anti-pest coördinator en de intern begeleider krijgen een kopie van dit verslag. In het verslag wordt tevens een afspraak opgenomen voor een vervolgesprek met de ouders en hun kind. De ouders van het gepeste kind worden samen met hun zoon/dochter uitgenodigd voor een gesprek om hen in te lichten over de gemaakte afspraken. De ouders van de rest van de groep worden per brief ingelicht.

Ook de op te leggen sancties bij overtreding van de afspraken worden vastgelegd. Gedacht kan worden aan:

- Een boek lezen over pesten;
- Een aflevering/documentaire bekijken over de impact van pestgedrag (kan eventueel met de hele groep)
- Een excuusbrief voor het slachtoffer schrijven.

De directie en het team worden op de hoogte gesteld van het pestgedrag, zodat iedereen er alert op kan reageren. Als het probleem zich toch blijft herhalen, meldt de leerkracht in samenspraak met de anti-pest coördinator of IB-er dit gedrag aan de directeur van de school. De leerkracht overhandigt de directeur een lijst met daarop de data van de gebeurtenissen, de data en inhoud van de gevoerde gesprekken en de vastgelegde afspraken zoals die gemaakt zijn om het pesten aan te pakken.

De directie roept de ouders van de pester op school voor een gesprek. Ook het kind kan in dit gesprek betrokken worden. De directie legt dit gesprek vast. Als het gedrag niet verbetert wordt de leerling in het intern zorgoverleg besproken. Hier wordt er besloten welke extra/externe hulp er ingeschakeld moet worden. Alles moet zorgvuldig gedocumenteerd worden. Er worden verslagen gemaakt van de gesprekken die gevoerd zijn en de afspraken die gemaakt zijn. Als het gedrag van de pester niet aanzienlijk verbetert en/of de ouders van het kind werken onvoldoende mee om het probleem aan te pakken kan de directie overgaan tot bijzondere maatregelen zoals isoleren van de pester of een (tijdelijke) schorsing of verwijdering (zie protocol ZONOVA).

12.10 Op staffbare feiten volgt aangifte

Pesten is soms strafbaar. Als een leerling betrokken is bij pesterijen gaat de school zoals hiervoor beschreven met de ouders in gesprek. Bij ernstige belediging, bedreiging of mishandeling kan er sprake zijn van een strafbaar feit. Is dit het geval dan ziet Klaverblad zich genoodzaakt hiervoor aangifte te doen bij de politie.

Voorbeelden hiervan zijn³:

- **Belaging**

Belaging (of stalking) is het opzettelijk inbreuk maken op iemand anders zijn persoonlijke levenssfeer (art. 285b Sr). Bijvoorbeeld het constant opbellen van een leerling, appjes sturen of het opwachten bij school.

³ Zie: Wanneer is pesten strafbaar? - OCO (onderwijsconsument.nl)

- **Belediging**

Belediging is opzettelijk iemands goede naam aantasten in woord, geschrift of afbeelding (art. 266 en 271 Sr). Bijvoorbeeld in een volle aula met veel leerlingen een docent uitschelden voor iets wat hem of haar persoonlijk erg raakt en waarvan iedereen op de hoogte is.

- **Bedreiging**

Bedreiging is het plegen van geweld tegen een persoon of diens goederen (art. 285 Sr). Bijvoorbeeld met groepje een leerling opwachten en dreigen dat je hem of haar iets gaat aandoen.

- **Discriminatie**

Discriminatie is het aanzetten tot haat of onderscheid maken tussen mensen op grond van hun ras, levensovertuiging, geslacht, geaardheid of handicap (art. 137d Sr). Bijvoorbeeld een medeleerling constant beledigen of uitsluiten vanwege een hoofddoek of achtergrond.

- **Hacken**

Hacken is het zonder toestemming binnendringen in (een deel van) de computer of netwerk van iemand anders (art. 138ab Sr). Bijvoorbeeld inbreken in het Instagram- of TikTok-account van een medeleerling.

- **Identiteitsmisbruik**

Identiteitsmisbruik is het vervalsen van gegevens, het opzettelijk verkrijgen van gegevens van betaalmiddelen of een valse naam aannemen om daar voordeel uit te halen (art. 225, 232 en 326 Sr). Bijvoorbeeld als een leerling zoveel weet over een medeleerling dat de schuld in hem of haar schoenen wordt geschoven.

- **Laster en smaad**

Laster (of smaad) is iemand beledigen met als doel om daar veel ruchtbaarheid aan te geven (art. 261, 262 en 268 Sr). Bij laster gaat het om bewust iemand zwartmaken met zaken die niet daadwerkelijk zijn gebeurd. Bijvoorbeeld als een leerling een seksfilmpje doorstuurt met de naam van een medeleerling, terwijl dit daadwerkelijk niet zo is.

- **Oplichting**

Oplichting is het bedreigen van iemand anders om daar financieel beter van te worden (art. 326 Sr). Bijvoorbeeld iemand een smartphone verkopen en vervolgens daarvoor niet betaald worden. Dat is geen pestgedrag, maar hartstikke strafbaar.

12.11 Anti-pest coördinator en vertrouwenspersoon:

Carlien van den Berg

12.12 Bronnen/referenties:

Uit katern Sociale Veiligheid De Vreedzame School: H12 Ingrijpen bij pesten: de Oplossingsgerichte pestaanpak (OPA).

<https://www.schoolenveiligheid.nl/kennisbank/het-anti-pestprotocol-op-school/>

<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/veilig-leren-en-werken-in-het-onderwijs/vraag-en-antwoord/aanpak-pesten-school>

<https://www.nji.nl/pesten/wet-en-regelgeving>

<https://www.nji.nl/pesten/wat-kan-ik-doen-tegen-pesten>

<https://www.nji.nl/pesten/wat-kan-de-school-doen-tegen-pesten>

<https://www.nji.nl/pesten/antipestprogrammas>

<https://www.nji.nl/interventies/de-vreedzame-school>

<https://www.noblame.nl/>

[Wat werkt tegen pesten? | Nederlands Jeugdinstituut \(nji.nl\)](#)

<https://www.pestweb.nl/>

https://www.kennisnet.nl/mijnkindonline/files/Digitaal_Pesten-remake.pdf

https://www.kennisnet.nl/app/uploads/kennisnet/publicatie/Kinderen_en_terreur_op_sociale_media.pdf

13. Schorsing en verwijdering

Als de veiligheid van leerlingen, leerkrachten, ander personeel of ouders in het geding is, wordt het protocol voor Zonova-scholen gevolgd. Daarbij hoeft het niet alleen om de fysieke veiligheid te gaan; het kan ook de sociale en emotionele veiligheid betreffen. Als er een noodzaak is om stevig op te treden, dan hanteren we dit protocol dat voor alle betrokkenen helder aangeeft welke stappen worden gezet als er sprake is van een extreme situatie.

Leerlingen die het gevoel van veiligheid van anderen schade toebrengen door hun houding of gedrag (te denken valt aan: vechten, slaan, bedreigen, schelden e.d.) waardoor medeleerlingen en/of leerkrachten zich onveilig voelen, kiezen er waarschijnlijk voor zich niet aan de schoolregels te houden en op die manier hun verbinding met de groep te verbreken.

We kunnen hierbij zeker uitzonderingen maken, zolang ze uitzonderlijk, logisch en intern consistent zijn.

Onderstaande bijlagen zijn beschikbaar in de online omgeving van de school in de map 'Vreedzaam & Burgerschap' en vervolgens in de map 'Sociaal veiligheidsplan':

1. Stappenplan time-out bij ongewenst gedrag
2. Oplosformulier gr 1-4 als gespreksleidraad voor leerkrachten
3. Oplosformulier gr 5-8 voor leerlingen
4. Oplosformulier zonder vermelding time-out (los te gebruiken voor andere situaties)
5. Handreiking steunplan
6. Protocol schorsing en verwijderen van Zonova
7. Stemvolumekaart

Bronnen/referenties:

- *Activiteitenplan Pedagogisch Leerteam Klaverblad 22-23 en 23-24*
- Bennett, T. (2022). *Regie in de klas*. Uitgeverij Phronese.
- Biesta G. (2015). *Het prachtige risico van onderwijs*. Uitgeverij Phronese.
- Bijlagen *Groepsvergadering* (CED-groep)
- Map *Werken aan sociale veiligheid – Vreedzaam* (CED-groep)
- Agirdag, O.: Prof dr Orhan Agirdag
- Pameijer, N. & Van Beukering, T. (2015). *Handelingsgerichte diagnostiek in het onderwijs*. Acco: Leuven/Den Haag
- Pameijer, N. (2017). *Handelingsgericht werken – Samenwerken aan schoolsucces*. Acco Uitgeverij B.V.
- *Schoolplan Klaverblad 2023-2027*
- Stevens, L., & Bors, G. (2015). *Pedagogisch tact*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant

